

İbn Tufeyl'in Batı'ya Başka Bir Etkisi: Molyneux Sorunu ve Mary'nin Bilmediği Şey

Another Effect of Ibn Tufayl on the West and What Mary Didn't Know

- ✉ Mehmet BAYRAKDAR^a,
- ✉ Mehtap DOĞAN^b

^aYeditepe Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü,
İstanbul, TÜRKİYE

^bAnkara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Felsefe Bölümü,
Ankara, TÜRKİYE

Received: 30.11.2020

Received in revised form: 07.12.2020

Accepted: 07.12.2020

Available online: 31.12.2020

Correspondence:

Mehmet BAYRAKDAR
Yeditepe Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü,
İstanbul, TÜRKİYE
bay251952@gmail.com

ÖZ İbn Tufeyl, *Hayy bin Yakzan*'da doğuştan kör bir insanın dokunma yoluyla ve başkalarının anlatımıyla bildiği nesnelere ve renkleri, gözleri açıldıktan sonra da aynı şekilde tanıyıp bilebileceğini; gördüklerinin ona görme yetisi yokken sahip olduğu bilgiden fazlasını vermeyeceğini söyler. İbn Tufeyl'in bu iddiası, William Molyneux'un çok ilgisini çekmiştir. Molyneux, İbn Tufeyl'in bu görüşünü soru haline dönüştürmüş ve John Locke'a yazdığı mektuplarda ona bu soruyu yönelterek yayınlamasını istemiştir. Molyneux, küre ve küpü dokunarak ayırt edebilen kör bir kimsenin, gözleri açıldıktan sonra küre ve küpü ilk gördüğünde dokunmadan birbirinden ayırt edip edemeyeceğini sormaktadır. Molyneux İbn Tufeyl'e karşıt olarak, o kimsenin küre ve küpü dokunmadan ayırt edemeyeceğini düşünmekte ve Locke da Molyneux ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Literatürde Molyneux Sorunu olarak bilinen bu sorunun cevabı üzerinde bir uzlaşma yoktur; "Evet" ve "Hayır" cevapları farklı dünya görüşlerinin bir sonucu olarak savunulmaya devam etmektedir. Bu makalede, Molyneux Sorunu ile fizikalizme karşı sunulmuş önemli argümanlardan olan Frank Jackson'a ait *Mary'nin Odası* arasındaki benzerlik ayrıca ele alınarak Molyneux sorunu Mary'nin Odası argümanına dayalı olarak yeniden kurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İbn Tufeyl; Molyneux Sorunu; Molyneux Sorunu; zihin felsefesi; Mary'nin Odası

ABSTRACT Ibn Tufayl argues a blind man in his popular work *Hayy Ibn Yaqzan (Philosophus Autodidactus)*. He suggests that this man knows the physical things and colors either by touching them or by other people's discourses. He claims that if a day a blind man surprisingly starts to see, he will recognize and know everything without any distinctness from his previous experience. What he see will not give him any new knowledge he does not have yet. This analogy fascinated Molyneux and he wrote a letter to John Locke to discuss on this issue. Molyneux, by the effect of Ibn Tufayl, reformed this issue as a question. He asked that whether a blind man, who is able to distinguish between sphere and cube by touching them, could distinguish between sphere and cube without touching after he starts to see. Molyneux, in contrast of Ibn Tufayl, thought that he could not distinguish between sphere and cube. Locke, like Molyneux, claims that blind man could not say which is sphere and which is cube by seeing them once. There is no consensus on the answer of this question that is known in the philosophical literature as "Molyneux Problem". "Yes" and "No" are the answers given just according to the worldview of the philosophers dealing with this problem. In this article, the similarity between *Molyneux Problem* and Frank Jackson's thought experiment called *Mary's Room* is also discussed and Molyneux question is reconstructed according to the Mary's Room argument.

Keywords: Ibn Tufayl; Molyneux Question; Molyneux Problem; philosophy of mind; Mary's Room

EXTENDED ABSTRACT

It is known that Ibn Tufayl has affected many Western thinkers in many ways since his own period. In this article, *Molyneux Problem* is discussed as an instance of Ibn Tufayl's effects on Western philosophers. Ibn Tufayl argues a blind man in his popular work *Hayy Ibn Yaqzan (Philosophus Autodidactus)*. He suggests that this man knows the physical things and colors either by touching them or by other people's discourses. He claims that if a day a blind man surprisingly starts to see, he will recognize and know everything without any distinctness from his previous experience. What he see will not give him any new knowledge he does not have yet. Ibn Tufayl uses this analogy in order to explain the difference between philosophers' and Sufis' accounts on perception. This analogy fascinated Molyneux and he wrote a letter to John Locke to discuss on this issue. Molyneux, by the effect of Ibn Tufayl, reformed this issue as a question. He asked that whether a blind man, who is able to distinguish between sphere and cube by touching them, could distinguish between sphere and cube without touching after he starts to see. Molyneux, in contrast of Ibn Tufayl, thought that he could not distinguish between sphere and cube. Locke, like Molyneux, claims that blind man could not say which is sphere and which is cube by seeing them once. This question, named as *Molyneux Problem*, has been handled by many important philosophers like George Berkeley, David Hume, Gottfried Wilhelm Leibniz, Immanuel Kant, Thomas Reid, Adam Smith and William James and tried to be answered by different point of views. There is no consensus on the answer of this question. "Yes" and "No" are the answers given just according to the worldview of the philosophers dealing with this problem. The second focus point of this paper is the similarity between *Molyneux Problem* and Frank Jackson's thought experiment called *Mary's Room*. According to this argument, Mary is a super-scientist living in black and white room. She has a complete physical knowledge of all colors. It is discussed that whether Mary will learn a new thing after she is released from her room. According to one group, there is no knowledge Mary will acquire after released from the room because she already has complete physical knowledge. In contrast, according to another group, when Mary firstly see the "red", she will say "Oh, It is what it is like to see red"; therefore, a knowledge of experience has non-physical properties. There are epistemological and ontological interpretations of this argument. In this paper, *Molyneux Problem* is reconstructed and argued according to the epistemological and ontological interpretations of *Mary's Room* argument.

Ibn Tufeyl'in (1105-1185) I. Newton ve J. Locke'tan W. James ve K. Marx'a kadar 17. - 20.yüzyıllarda yaşamış birçok Batılı filozofa, bilim insanına ve düşünürü az veya çok etki ettiği kabul edilir. Bu makalede onun, Batı düşüncesinde "Molyneux Sorunu (*Molyneux's Problem*)" veya "Molyneux Sorusu (*Molyneux's Question*)" olarak bilinen, J. Locke'tan Kant'a ve Kant'tan 21. yüzyıla kadar neredeyse üç yüzyıldan daha fazla bir sürede birçok Batılı filozofu, tıp bilginini ve psikoloğu meşgul etmiş ve hâlâ meşgul eden bir tesirini ele alacağız.¹ J. Locke ve sonrasında George Berkeley, David Hume, William Cheseldon, Edward Syngge, Henry Lee, Julian Offray de la Mettrie, Charles Bonnet, Étienne Bonnot de Condillac, Denis Diderot, Voltaire, Comte de Buffon, Francis Hutcheson, Hermann Boerhaave, Albrecht von Haller, Francis Quayle, Hermann von Helmholtz, Gottfried Wilhelm Leibniz, Immanuel Kant, Thomas Reid, R. Hermann Lotze, Adam Smith ve William James gibi isimler, geçmişte bu sorunla/soruyla az çok ilgilenerek "Evet" veya "Hayır" demiş düşünürlerin meşhurlarıdır.

Bu sorunun niçin Molyneux Sorunu veya Molyneux Sorusu olarak anıldığını açıklamadan önce İbn Tufeyl'in meşhur *Hayy b. Yakzân* adlı eseri hakkında kısaca bir tarihçe sunmamız gereklidir. Eserin Arapça aslı ilk kez İngiliz oryantalist ve Oxford Üniversitesi'nin Arap dili hocası Edward Pococke (1604-1691) tarafından Oxford'da, 1669 yılında yayınlanmıştır; eser, Edward Pococke'un kendisiyle aynı adı taşıyan oğlu Edward Pococke (1648-1727) tarafından *Philosophus Autodidactus* adıyla Latinceye çevrilmiş ve çevirisi babasının yazdığı ön sözle 1671 yılında Oxford'da basılmıştır. Bu Latince çeviri, eserin daha sonra İngilizceye çevrilmesine kaynak teşkil etmiştir. Örneğin, *Hayy b. Yakzân*'ın G. Keith tarafından yapılan ilk İngilizce çevirisi, eserin Latince çevirisi esas alınarak yapılmış ve 1674 yılında Londra'da basılmıştır. Eserin Arapçası ile birlikte bu ilk Latince ve İngilizce çevirileri, daha sonraki yıllarda eserin diğer Batı dillerine de çevrilmesine vesile olmuşlardır. Spinoza (1632-1677), eseri Latince çevirisinden

¹ Marjolein Degenaar, *Molyneux's Problem: Three Centuries of Discussion on the Perception of Forms*, Kluwer Academic Publishers, 1996; Gareth Evans, "Molyneux's Question", *Vision and Mind: Selected Readings in the Philosophy of Perception*, (eds. Alva Noë - Evan T. Thompson), MIT Press, 2002.

Hollandacaya çevirmiştir ve bu çevirisi 1672 yılında Amsterdam'da basılmıştır.² Daha sonraki yıllarda *Hayy b. Yakzân* farklı tarihlerde, farklı kişilerce başta Almanca, Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca olmak üzere neredeyse bütün Batı dillerine çevrilmiş; hatta farklı kimselerce farklı zamanlarda bir Batı diline birkaç kez tercüme edilmiştir.

Bu makaleye konu olan İrlandalı William Molyneux (1656-1698), bilim, doğa felsefesi ve siyaset konularında eserler vermiş olan bir yazar ve düşünürdür. *Philosophus Autodidactus*'un giriş kısmında İbn Tufeyl'in sufilerin ve filozofların algı (idrak) anlayışını anlatırken, iki grup arasındaki farkı açıklamak için kullandığı bir benzetme, William Molyneux'un çok ilgisini çekmiştir. İbn Tufeyl, "Doğuştan kör olan bir kimse farz edelim" der; bu kimsenin kör iken dokunmakla ve kendisine anlatımla algıladığı nesnelere ve renkleri, gözleri açıldığında tanıyıp bilebileceğini söyler. Körün gözleri kapalıyken nesnelere idrak etmesi, filozofların; buna karşı gözü açıldıktan sonra nesnelere algılaması sufilerin idrakini temsil eder. Ona göre filozofların ve sufilerin idrakleri nesnelere bilme bakımından farklı ve çelişkili değildir. İkisi de nesnelere bilebilirler; bilme bakımından aralarında bir fark yoktur. Sadece sufilerin idraki daha açık ve belirgindir. İşte İbn Tufeyl'in söyledikleri:

"Bu mezhep (sufiler) tarafından anlaşılan idrak ile diğerleri (filozoflar) tarafından anlaşılan idrak arasındaki farkı açık bir şekilde kavramanı sağlayacak bir karşılaştırma yapmak istersen, doğuştan iki gözü kör, bununla birlikte mutlu bir doğa, canlı ve keskin bir zeka, güçlü bir hafıza ve düzgün bir ruh ile donatılmış bir insan farz et; sahip olduğu duyuları sayesinde doğumundan itibaren büyüdüğü kentin birey olarak sakinlerini, birçok canlı ve cansız varlık türünü, oradaki yolları ve sokakları, evleri ve merdivenleri, kenti rehbersiz gezebilecek, karşılaştıklarının hemen tanıyabilecek, sadece taşıdıkları adları ve bazı niteliklerini duyduğu renkleri bilecek şekilde öğrenmiş olsun. Bu noktada aniden gözlerinin açıldığını, görüşünü geri kazandığını ve tüm kenti gezip dolaştığını varsayalım. Daha önce edindiği fikirden farklı nesne bulamayacak; tanımadığı hiçbir şeyle karşılaşmayacak, renkleri de kendisine verilen açıklamalara uygun bulacak..."³

İbn Tufeyl'in bu görüşünü, W. Molyneux soru haline dönüştürmüş ve tartışmaya açmıştır; böylece İbn Tufeyl'in etkisiyle Molyneux Sorunu ortaya çıkmıştır.⁴ İbn Tufeyl'in bu örnekleme iki açıdan Molyneux'nun ilgisini çekmiş olabilir. Birincisi, bazı kaynakların dediği gibi Molyneux'nun eşinin doğuştan kör olması veya evlendikleri yıl eşinin görme duyusunu kaybetmiş olmasıdır. İkincisi ise bunu bilimsel ve felsefi bir mesele olarak görmüş olması olabilir; çünkü o günlerde Molyneux'nun optik meseleler ile ilgilendiği bilinmektedir. Molyneux, neticede İbn Tufeyl'in bu görüşünü tartışmaya açmak ve doğru olup olmadığını öğrenmek istemiştir. Bunun için John Locke'a 7 Haziran 1688 tarihli meseleyi sorduğu bir mektup yazmıştır. O tarihte Paris'te bulunan Locke bilindiği kadarıyla Molyneux'nun mektubuna cevap vermemiştir. Ancak mektup, *Essay*'in 1688 yılında *Bibliothèque Universelle et Historique*'te Fransızcaya çevrilmiş seçme parçaları arasında yayınlanmıştır. Locke, Londra'ya döndükten birkaç yıl sonra Molyneux ile arasında mektuplaşma başlamış ve dostluk oluşmuştur. Molyneux, Dublin'den 2 Mart 1693 tarihinde kendisine yazdığı mektupta daha farklı bir biçimde ifade etmiş olsa da tekrar aynı meseleyi sormuştur ve hatta Locke'tan *Essay*'de buna bir yer vermesini de istemiştir. Bu sefer

² Mehmet Bayrakdar, "Hayy bin Yakzân'ın Çevirimi Olarak Spinoza", *Beytulhikme*, 2013, c.3, sy. 1, ss. 1-16.

³ İbn Thofail, *Risâla Hayy ben Yağhdân*, Texte Arabe, (yay. Léon Gauthier), Cezayir 1900, ss. 6-7.

⁴ William Molyneux'nun İbn Tufeyl'den etkilendiğini bizden önce belirtenler vardır; örneğin bk. Marjolein Degenaar, and Gert-Jan Lokhorst, "Molyneux's Problem", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Winter 2017.

Locke 28 Mart 1693 tarihli mektubunda coşkulu bir şekilde, “Zekice probleminiz yayınlanmayı hak edecektir” cevabını vermiş⁵ ve *An Essay Concerning Human Understanding* (İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme) eserinin 1694 yılında yapılan ikinci baskısında da Molyneux’un sorusunu ele almıştır.

Locke’un *Essay*’deki anlatımına göre Molyneux meseleyi şöyle ortaya koymuştur:

“... Kör doğmuş bir insan farz edelim ve şimdi yetişkin olsun; dokunmakla aynı metalden yapılmış ve neredeyse aynı büyüklükte olan küpü küreden ayırmayı öğrenmiş olsun, onlara dokunduğu zaman hangisinin küp ve hangisinin küre olduğunu söyleyebilsin. Sonra farz edelim ki, küp ve küre bir masanın üzerine yerleştirilsin ve kör adamın da gözleri açılsın. Soru şu: Önce dokunduğu küpü ve küreyi, şimdi sadece görmeyle hangisinin küp ve hangisinin küre olduğunu ayırt edebilir ve söyleyebilir mi? Akıllı ve keskin görüşlü soru soran, buna “Hayır” cevabı verir. Çünkü, dokunmasının etkisiyle küpün ve kürenin nasıl olduğuna dair deneyim elde etmiş olsa da henüz dokunmasını ve görmesini öyle veya böyle neyin etkilediğinin deneyimine ulaşmamıştır...”

Bu soruya, Locke da şu cevabı vermiştir:

“Bu soruna verdiği cevabında, dostum diye adlandırmaktan şeref duyduğum beyefendinin bu düşüncesine katılıyorum. Kanaatim şudur ki, kör insan ilk bakışta, dokunmakla onları şaşırmaksızın adlandırabilse de onların şekillerinin farklılıklarını hissederek kesinlikle onları birbirinden ayırabilse de onları bir kere görmekle, kesin olarak neyin küre, neyin küp olduğunu söyleyemez. Yazdığım budur ve bunu, okuyucuma deneyime, iyileştirmeye ve en az kullandığını veya onlardan en az faydalandığını düşündüğü kazanılmış kavramlara ne kadar borçlu olduğunu düşünmesi için bir fırsat olarak bıraktım. Hatta, kitabım vesilesiyle, bu gözlemci beyefendi ayrıca ilave etmiştir ki, bunu farklı çok zeki insanlara sorduğunda başlangıçta neredeyse doğru olduğunun düşündüğü, kendilerini ikna eden nedenleri anlatan şekilde cevabı veren onlardan birisiyle asla karşılaşmamış...⁶

Locke’un aktardığımız son sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Molyneux kendisine yazmadan önce meseleyi başka kimselere de sormuş ve kendisini tatmin eden cevaplar alamayınca ona yazmıştır. Niçin Locke’a yazmış olabilir? Bunun iki nedeni düşünülebilir. Birincisi ve bizce daha önemlisi, Locke’un *Hayy b. Yakzân*’ın Arapçasını yayınlayan baba E. Pococke’un öğrencisi olmasıdır.⁷ Böylece Molyneux, Locke’un Pococke’ler aracılığıyla İbn Tufeyl’i daha iyi tanımış olabileceğini ve İbn Tufeyl’in eserini çevirisinden okumuş olduğunu düşünmüş olabilir.⁸ İkincisi, Locke’un o günlerde ampirik bilgi kuramıyla kendinden söz ettirmeye başlaması olabilir. Locke’un aktardığımız sözlerine bakıldığında Molyneux’nun, İbn Tufeyl’in görüşüne katılmadığını anlamaktayız. Locke ise, ilk bakışta Molyneux’ya hak vermekle birlikte, meselenin tartışılmasını da önermiştir.⁹ Sorun, üzerinde hemfikir olunamadığından o günden bugüne tartışıla gelmiştir; öyle görünüyor ki, ileride de bu tartışmanın bir sonuca varması zor görünmektedir.

⁵ John Locke, “Letter to William Molyneux”, 28 March 1693, *The Correspondence of John Locke*, (ed. E. S. de Beer), Clarendon Press, Oxford 1979, c. 4, no. 16.

⁶ John Locke, *An Essay Concerning Human Understanding*, London 1690, 2. kitap, 9. bölüm, 8. paragraf.

⁷ Gül A. Russell, *The ‘Arabick’ Interest of the Natural Philosophers in Seventeenth-Century England*, Brill, London 1994, ss. 224-239.

⁸ Gül A. Russell’a göre Locke, İbn Tufeyl’in eserini okumakla kalmamış, okuduktan sonra etkileşimle yazmakta olduğu *An Essay* adlı meşhur eserinin planını ve içeriğini değiştirmiştir. Bk. Gül A. Russell, “The ‘Arabick’ Interest; Russell: ‘İbn Tufeyl’s *Hayy Ibn Yaqzan* and Locke’s *Essay*: Further Evidence”, *Journal of the History of the Neurosciences*, c. 19, sy. 1, 2010, ss. 53-54. Bilindiği gibi Kant, “Dogmatik uykumdan beni Hume uyandırmıştır.” demiştir; Locke ve Hume’ü de felsefi dogmatik uykularından uyandıran, onlar Kant gibi itiraf etmemiş olsalar da İbn Tufeyl’dir kuşkusuz.

⁹ Michael Bruno, and Eric Mandelbaum, “Locke’s Answer to Molyneux’s Thought Experiment”, *History of Philosophy Quarterly*, c. 27, 2010, ss. 165-180; Burada yazarlar Locke’un olumsuz cevabını yorumlamışlardır.

Mesele o günden bugüne Molyneux ve Locke'tan sonra tıptan felsefeye, psikolojiden fiziğe farklı alanlardan birçok Batılı bilgin tarafından tartışılmıştır; kimisi İbn Tufeyl gibi düşünerek “Evet” demiştir; kimisi de Molyneux gibi düşünerek “Hayır” demiştir. Ancak meselenin son dönem tartışmalarında İbn Tufeyl'in adı anılmaz olmuştur; mesele sadece Molyneux'un adıyla bilinir hale gelmiştir. İbn Tufeyl'in görüşü, 17. yüzyılda önce genelde felsefi ve psikolojik bir mesele olarak tartışılmıştır. Sonra, 18. yüzyıldan itibaren, felsefi ve psikolojik bir mesele olmaktan başka, başlangıçta İngiliz-İskoç anatomistleri, tıp bilginleri ve fizikçilerince ve daha sonra diğer Batılı bilginlerin de katılımıyla deneysel bir tıp ve optik bilim meselesi olarak tartışılmaya başlanmıştır.

“Evet” ya da “Hayır” demiş olan bilginlerin hepsinin ortaya koydukları görüşleri dayandıkları gerekçeleriyle birlikte burada anlatma imkânımız yoktur çünkü bu tartışma, abartısız ayrı bir kitap konusu olacak kadar geniştir. Bu sebeple, sadece bazı örnekler vermekle yetinip tartışmayı kısa bir şekilde özetlemeye çalışacağız. Bundan önce, Locke ve Molyneux'den sonra konuyla ilgili bilginlerin üzerinde durdukları birçok soru olduğunu belirtelim ve önemlilerini hatırlatalım: Duyusal deneyim duyuları birbirinden ayırır ve özgünleştirir mi? Duyusal deneyim duyusal kavramları birbirinden ayırır mı? Duyuya özgü kavramlar, eğer bunlar varsa, bilinçli düşünme veya algısal öğrenmeye yol açar mı? Onları diğer duyuların kullanmaları mümkün müdür? Onları kullanılabilir kılmak için, onlara her zaman erişilebilir mi? Dış dünya hakkındaki duyusal bilgilerimiz doğrudan mı, yoksa dolaylı mıdır?

Locke ve Molyneux'den sonra konuyla ilk ilgilenen filozof, G. Berkeley olmuştur; 1709 yılında basılan *An Essay Towards a New Theory of Vision (Yeni Bir Görme Kuramına Yönelik Bir Deneme)* adlı eserinde konuya değinmiş; sonuçta Locke ve Molyneux'un görüşlerine katılarak o da “Hayır” demiştir.¹⁰ Bunlara karşı, başta Leibniz (Leibnitz) olmak üzere, Henry Lee, Edward Syngé, Francis Quayle ve Francis Hutcheson gibi rasyonalist filozoflar ve bilginler “Evet” demişlerdir; bu isimlerin diğer bir ortak noktası da, Locke ve Molyneux'nun ampirizmini eleştirmeleridir.¹¹

Molyneux Sorunu, İngiliz anatomisti ve cerrah tıp bilgini William Cheseldon (1688-1752) ile yeni bir evreye girmiştir. 1728 yılında kataraktan gözleri görmeyen bir hastanın ameliyatla görmesini sağlamıştır; bunu da bir rapor halinde yayınlamıştır.¹² 1729 yılında ise, cerrahi olarak kör bir adamın görmesini geri kazandırmış; ameliyatla yapay göz kapağı yaparak bazı körlük türleri için bir tedavi yöntemi geliştirmiştir. Onun bu çalışmaları, konuyla ilgili ilk deneysel çalışma ve veri olarak değerlendirilerek Molyneux Sorunu'na müspet bakılmasını güçlendirmiştir. Ancak 18. yüzyılın ikinci yarısında ve 19. yüzyılda da filozofların ve bilimcilerin bir kısmı Soruna “Evet” derken, bir kısmı da “Hayır” demiştir. Molyneux Sorunu tartışması özellikle Fransız ansiklopedistlerince ve Aydınlanmacılarınca sürdürülmüştür. Başta Voltaire, Didero, Etienne Bonnot de Condillac ve Julien Offray de la Mettrie gibi düşünürler Cheseldon'ın yaptıklarını ve söylediklerini ikna edici bulmamışlar ve neticede soruna “Hayır” cevabı vermişlerdir; Didero bu konuda ayrı müstakil küçük bir eser de yazmıştır.¹³ Meşhur Fransız doğa bilimci

¹⁰ George Berkeley, “Defends a negative answer to Molyneux's question”, *The Works on Vision*, edited by Michael R. Ayers, J. M. Dent, London, 1975, sections 132-159; Burada Berkeley'in olumsuz cevabını savunmuştur.

¹¹ Gottfried William Leibniz, *Nouveaux Essais*, Paris, 1705, 2. kitap, bölüm: ix, s. 8; Leibniz bu eserini, Locke'un *An Essay* adlı eserini eleştirmek için yazmıştır; Locke kitabın basım tarihinden bir yıl önce öldüğü için eleştirileri görememiştir. Leibniz'in “Evet” cevabının yorumu için bk. Brian Glenney, “Leibniz on Molyneux's Question”, *History of Philosophy Quarterly*, c. 29, No: 3, 2012, ss. 247-264; Locke en çok eleştiren dönemin filozofu Henry Lee'dir; yazdığı *Anti-Scepticism* (Kuşkuculuk Karşıtlığı) adlı eserinde *An Essay*'in planını takiple her görüşünü eleştirmiştir. Hutcheson'un “Evet” cevabı ve Berkeley eleştirisi için bk. David Berman, “Francis Hutcheson on Berkeley and the Molyneux Problem”, *Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature*, c. 74, 1974, ss. 259-265.

¹² William Cheseldon, “An Account of Some Observations Made by a Young Gentleman, Who Was Born Blind, or Lost His Sight so Early, That He Had no Remembrance of Ever Having Seen, and Was Couch'd between 13 and 14 Years of Age”, *Philosophical Transactions*, c. 35, 1728, ss. 447-450.

¹³ Denis Diderot, *Lettre sur les aveugles, à l'usage de ceux qui voient*, Paris, 1749; edition critique par Robert Niklaus, Librairie Droz, Genève 1951.

Buffon¹⁴ ve Hollandalı tıp bilimci Petrus Camper de onlar gibi Soruna “Hayır” demişlerdir. Ahlakçı Thomas Reid, iktisatçı Adam Smith ve Kant gibi isimler ise “Evet” demişlerdir.¹⁵ Alman tabip ve filozof Rudolf Herman Lotze (1817-1881), 19. yüzyılda sorunu en çok tartışan bir bilgidir; o da daha önceki bazıları gibi “Hayır” demiştir.¹⁶

20. yüzyılda ve günümüzde de Molyneux Sorusu hakkında çalışmalar ve tartışmalar devam etmektedir. Bu çalışmaları üç türde ele almak mümkündür. Birincisi, sadece “Evet” ve “Hayır” yanıtlarına yer veren tamamen tarihsel çalışmalardır.¹⁷ İkincisi hem tarihsel hem de düşünsel olan çalışmalardır. Bu çalışmalarda, ya “Evet” diyenlerin görüşleri konu alınmıştır, araştırmacılar da “Evet” cevabına katılarak konuyu işlemişlerdir;¹⁸ ya da “Hayır” diyenlerin görüşleri konu alınmıştır ve araştırmacılar da “Hayır” cevabını savunarak gerekçelerini ortaya koymuşlardır. Üçüncü tür çalışmalara gelince; bunlar nörobilim, yapay zeka, robot tekniği, deneysel psikoloji ve zihin felsefesi gibi alanlarda günümüzdeki gelişmelerdir. Özellikle zihin felsefesi tartışmaları, Molyneux Sorusu’na farklı bakış açılarından yaklaşmamıza kapı aralamaktadır.

Bu minvalde, Avustralyalı bir analitik felsefeci olan Frank Cameron Jackson’ın (doğ. 1943) “Bilgi Kanıtı” (*Knowledge Argument*) veya “Mary’nin Odası” (*Mary’s Room*) veya “Süper-Bilimci Mary” (*Mary the Super-Scientist*) adlarıyla bilinen bilgi kuramı üzerinde duralım. Mary’nin odası argümanı kurgusal olarak Molyneux problemiyle büyük ölçüde benzeşmektedir. Bu argüman, Molyneux’un “Kör doğmuş bir insan farz edelim ve şimdi yetişkin olsun; dokunmakla aynı metalden yapılmış ve neredeyse aynı büyüklükte olan küpü küreden ayırmayı öğrenmiş olsun, onlara dokunduğu zaman hangisinin küp ve hangisinin küre olduğunu söyleyebilsin. Sonra farz edelim ki, küp ve küre bir masanın üzerine yerleştirilsin ve kör adamın da gözleri açılsın. Soru şu: Önce dokunduğu küpü ve küreyi, şimdi sadece görmeyle hangisinin küp ve hangisinin küre olduğunu ayırt edebilir ve söyleyebilir mi?” şeklinde kurguladığı soruyu daha derin bir biçimde ele alarak çağdaş zihin felsefesi terimleriyle tartışmaya açmaktadır. Jackson ilk olarak “Epiphenomenal Qualia” (1982) adlı makalesinde bir düşünce deneyi kurgular:

“Mary, herhangi bir sebepten, dünyayı siyah beyaz bir odadan, siyah beyaz bir televizyon ekranı ile incelemeye zorlanan parlak bir bilim insanıdır. Görme nörofizyolojisinde uzmanlaşmıştır ve -farz edelim- biz olgunlaşmış domatesi ya da gökyüzünü gördüğümüzde ve “kırmızı”, “mavi” gibi terimleri kullandığımızda neler olup bittiğine dair tüm fiziksel bilgiyi edinmiştir... Mary siyah beyaz odadan kurtulduğunda ya da kendisine renkli bir televizyon ekranı verildiğinde ne olur? Herhangi bir şey öğrenir mi, öğrenmez mi? Dünya ya da bizim dünyaya dair görsel deneyimimiz hakkında bir şey öğreneceği açıktır. Fakat bu durumda onun önceki bilgisinin eksik olduğu sonucuna ulaşmak kaçınılmazdır. Fakat o, tüm fiziksel bilgiye sahipti. Öyleyse, fiziksel bilgiye sahip olmaktan fazlası vardır ve fizikalizm yanlıştır.”¹⁹

¹⁴ Comte de Buffon 1749 yılında yayınlanan *De l’homme* adlı eserinin “Du sens de la vue” (Görme Duyusu Hakkında) bölümünde sorunu tartışmış; konuya olumsuz bakmıştır.

¹⁵ Bilindiği kadarıyla yazılı hiçbir eserinde Kant, Molyneux Sorunu’ndan söz etmez; ancak onun sorunu sözlü olarak bazılarıyla tartıştığı ve “Evet” dediği bilinmektedir. Bk. Brigitte Sassen, “Kant on Molyneux’s Problem”, *British Journal for the History of Philosophy*, c. 12, No: 3, 2004, ss. 471-485.

¹⁶ R. Hermann Lotze, *Metaphysic*, c. 2, Oxford 1887.

¹⁷ Michael J. Morgan’ın *Molyneux’s Question: Vision, Touch and the Philosophy of Perception*, Cambridge University Press, Cambridge 1977 adlı çalışması örnek verilebilir. Başka bir örnek de Judith Thomson’ın “Molyneux’s Problem”, *The Journal of Philosophy*, 1974, c. 71, ss. 637-650 adlı çalışmasıdır.

¹⁸ Bu tür çalışmalara Gareth Evans’in şu çalışması örnek olarak verilebilir: Gareth Evans, “Molyneux’s Question”, *Collected Papers*, (ed. John McDowell), New York, Oxford UP. 1985.

¹⁹ Frank Jackson, “Epiphenomenal Qualia”, *The Philosophical Quarterly*, 1982, sy. 32, s. 130.

Jackson, 1986 yılında yazdığı “What Mary Didn’t Know” makalesinde ise aynı düşünce deneyini daha net hale getirir:

“Mary, siyah-beyaz bir odada hapsedilmiş; siyah-beyaz kitaplarla, siyah-beyaz televizyondan aktarılan derslerle eğitim görmüştür. Mary bu yolla, dünyanın fiziksel doğasıyla ilgili bilinebilecek her şeyi öğrenmiştir. O, bizim ve çevremiz hakkındaki tüm fiziksel olgular -‘fiziksel’in tam fizik, kimya ve nörofizyolojideki her şeyi içeren geniş anlamıyla- ve tüm bunların sonucu olan nedensel ve ilişkisel olgular hakkında elbette fonksiyonel roller de dâhil- bilinmesi gereken her şeyi bilmektedir. Eğer fizikalizm doğruysa, Mary bilinebilecek her şeyi bilmektedir. Aksini varsaymak her fiziksel olgudan daha fazla bilinebilecek şey olduğunu varsaymaktır ve bu tam da fizikalizmin reddettiği şeydir.”²⁰

Jackson’ın düşünce deneyini şu şekilde özetleyebiliriz: *Mary, siyah beyaz odada yaşayan bir bilimci olarak görme ediminin tüm fiziksel bilgisine sahiptir. Dolayısıyla, tüm renklerin fiziksel bilgisine de sahiptir. Ayrıca bu fiziksel bilgi tam bir fiziksel bilgidir; Mary renklere dair teorikte var olan bilginin tümüne sahiptir. Ancak Mary hayatı boyunca siyah beyaz bir odada yaşadığı için hiçbir zaman “kırmızıyı görme” deneyimine sahip olmamıştır. Başka bir deyişle, “Kırmızı görmek ne demektir?” bilmemektedir. Jackson’a göre, Mary bir gün bu siyah beyaz odadan çıkıp, kırmızı bir nesne gördüğünde, ilk defa kırmızı görme deneyimine sahip olacak ve şu cümleyi kurabilecektir. “Demek ki; kırmızı bir şey görmek böyle bir şeymiş.”.*

Buradan hareketle Jackson’ın ulaştığı sonuçlar hem zihin felsefesi hem de bilgi kuramı açısından dikkate değerdir. Buna göre, Mary dışarı çıkıp kırmızı bir domates gördüğünde, kırmızıya dair bilgisi genişlemiş olacaktır. Zira kırmızının tam fiziksel bilgisine sahip olan Mary, ilk kez kırmızı rengi gördüğünde “Kırmızı bir şey görmek, böyle bir şeymiş.” bilgisini kazanmış olur. Bu da bize gösterir ki; tam bir bilgi tamamen fiziksel niteliklerden oluşmamaktadır. Tam bir bilgi sahibi olmak, fiziksel bilginin yanı sıra deneyimi de gerekli kılar. O halde, bir rengi deneyimlemek için fiziksel bilgi yeterli değildir; renk deneyiminin fiziksel olmayan nitelikleri de vardır. Bunu genel bir önermeyle ifade ederek, Jackson’ın zihin felsefesindeki pozisyonunu açıkça ortaya koyabiliriz: *Bilinçli deneyimin, fiziksel olmayan nitelikleri vardır.* Öyleyse Mary’nin Odası argümanı Molyneux Sorusu’na açıkça “Hayır” cevabını vermektedir. Ancak bu “Hayır” cevabı, çağdaş zihin felsefesinde hâkim görüş olan fizikalizmin kabul ettiği bir cevap olmamış, Molyneux Sorusu’na “Evet” cevabı verecek azımsanmayacak sayıda felsefeci argümana ciddi eleştiriler sunmuşlardır.

Mary’nin odası düşünce deneyiyle ortaya atılan argümanın temelinde iki varsayım bulunmaktadır.

- 1- Fiziksel olan her şey nesnel olarak açıklanabilir.
- 2- Öznel ve niteliksel deneyim (*qualia*), nesnel terimlerle açıklanamaz.

Jackson’ın bilgi kuramına yapılan itirazların odak noktası bu iki varsayımdır. Bir grup, ilk varsayıma “fiziksel olan her şeyin nesnel olarak açıklanamayacağı” teziyle karşı çıkarken, çoğunlukta olan diğer bir grup ise ikinci varsayıma karşı çıkmaktadır. İlk varsayıma olan itiraz kendi içerisinde açıklama boşluğu bıraktığı için desteklemesi güç görünmektedir. Bu itiraz nesnel açıklamasını fiziksel terimlerle yapamadığımız bir olguyu, hangi sebebe dayanarak “fiziksel” olarak adlandırmamız gerektiği konusunda ikna edici bir açıklama önermemektedir.

²⁰ Frank Jackson, “What Mary Didn’t Know”, *The Journal of Philosophy*, 1986, sy. 83, s. 291.

İkinci varsayıma yapılan itirazlar ise yine kendi aralarında iki grupta toplanabilirler. İlk itiraz qualianın, nesnel terimlerle açıklanabileceği yönündedir. Bu itirazın savunucuları, öznel ve niteliksel deneyimin tümüyle fiziksel gerçekliklere indirgenebileceğini savunmaktadır.²¹ Bu görüşteki felsefeciler Molyneux Sorusu'na açık bir şekilde "Evet" cevabı vereceklerdir. İkinci varsayımın ikinci itirazı ise zihin felsefecileri arasında kendisine oldukça fazla sayıda taraftar bulmuştur. Bu itiraza göre, Mary'nin odası düşünce deneyi ile ulaşılabilecek tek sonuç "qualianın epistemik olarak fiziksel olana indirgenemeyeceği" sonucudur. Şu hususta Jackson'ın bilgi argümanının geçerli olduğunu kabul etmektedirler: *Öznel ve niteliksel deneyimin bilgisi, fiziksel olanın bilgisine indirgenemez. Deneyime dayanan bilgi öznedir.* Ancak Jackson'dan farklı olarak, epistemik indirgenemezliğin ontolojik indirgenemezliği zorunlu olarak gerektirmediğini savunmaktadırlar. Deneyim, fiziksel bir olgunun öznel olarak bilinmesidir. Ancak öznel olarak bilinen olgu özünde fizikseldir. Dolayısıyla, fiziksel olgular, nesnel ve öznel olarak kavranabilir ya da açıklanabilir. Ancak fiziksel olmayan bir olgu yoktur. Bu tezi savunanların Molyneux Sorusu'na verecekleri cevaba dair bir görüş ileri sürebilmek için Molyneux'un odaklandığı sorunun epistemik mi yoksa ontolojik bir soru mu olduğuna dair akıl yürütmede bulunmak gereklidir.

Molyneux sorusunu tekraren şöyle ifade edebiliriz: *Kör bir adam, küre ve küpün şeklini dokunarak öğrenmiş ve birbirinden ayırt edebilmektedir. Gözleri açıldıktan sonra, karşısına konulan küre ve küpü dokunmadan birbirinden ayırt edebilir ve söyleyebilir mi?* Şimdi bu soruyu Mary'nin Odası argümanında olduğu gibi önce epistemik olarak formüle edelim:

- 1- Ali (kör adam) gözleri görmeden önce, küre ve küp hakkında tam fiziksel bilgiye sahiptir.
- 2- Fakat Ali'nin görmeden önce sahip olmadığı, küre ve küp olguları hakkında bazı bilgiler vardır.
- 3- Görme ile ilgili fiziksel olmayan bazı bilgiler vardır.

Eğer bu soru ontolojik bir soruysa, şu şekilde bir argüman ile gösterilebilir:

- 1- Ali gözleri görmeden önce, küre ve küp hakkında tüm fiziksel olguları bilmektedir.
- 2- Fakat Ali'nin görmeden önce bilmediği, küre ve küp ile ilgili bazı olgular vardır.
- 3- Görme ile ilgili fiziksel olmayan olgular vardır.

Molyneux'un sorusuna "Hayır" cevabı verirken şu iki ön kabulden hangisine dayandığı net değildir: 1. "Görme ile ilgili fiziksel-olmayan bazı bilgiler vardır." 2. "Görme ile ilgili fiziksel-olmayan olgular vardır." Ancak makalenin başında iddia ettiğimiz üzere Molyneux bu soruyu İbn Tufeyl'den hareketle oluşturmuştur. İbn Tufeyl'in ise meseleyi epistemik bağlamda ele aldığı çok açıktır. Çünkü İbn Tufeyl filozofların idraki ile sufilerin idraki arasında bilme yönünden bir fark olmadığını göstermek açısından mutlu, keskin bir zeka ve düzgün bir ruh sahibi bir adamın gözleri açıldıktan sonra nesnelere tanıyabileceğini iddia etmektedir. Bu sebeple, Molyneux'un da ortaya attığı sorunun özünde epistemik bir sorun olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine Locke da bilgi teorisiyle öne çıkmış bir filozof olarak sorunu epistemik bağlamda değerlendirmiştir. Dolayısıyla Molyneux Sorusu'nu epistemik bir soru olarak ele almak tartışmaların içeriğini sınırlandırmak açısından faydalı bir yaklaşım olacaktır.

O halde, Molyneux Sorusu'na "Hayır" diyenlerin cevabını çağdaş zihin felsefesi terimleriyle ifade ettiğimizde şunu söylediklerini görürüz: *Tam bir bilgi tümüyle fiziksel değildir. Deneyimin bilgisinin fiziksel olmayan yönleri de vardır. Öznel deneyimin bilgisi, fiziksel olana indirgenemez. Küre ve küpü*

²¹ Bu itirazın örnekleri için bk. Daniel C. Dennett, *Consciousness Explained*, Back Bay Books/Little, Brown and Company, New York 1991; Daniel C. Dennett, *Bilinç Açıklanıyor*, (çev. Sibel Kibar), Alfa Yay., İstanbul 2017; Patricia Smith Churchland, *Nörofelsefe*, (çev. Özge Yılmaz), Alfa Yay., İstanbul 2019; Paul Churchland, *Madde ve Bilinç: Zihin Felsefesine Güncel Bir Bakış*, (çev. Ekrem Berkay Ersöz), Alfa Yay., İstanbul 2012.

hiç görmeden sadece dokunarak bilen birisi “Küre ve küp görmek ne demektir?” bilmemektedir. Küre ve küpün bilgisine yalnızca dokunarak sahip olan birisi için küre ve küpün bilgisi eksiktir. Küre ve küpü gördüğünde, dokunmadan onları ayırt edemez. Tekrar dokunarak ayırt ettikten sonra hangisinin küp hangisinin küre olduğunu öğrenir ve şöyle der: “Demek ki küre ve küp görmek böyle bir şeymiş.” Molyneux Sorusu’na “Evet” diyenler ise bilginin tümüyle fiziksel olduğunu söyleyeceklerdir.

Görüldüğü üzere Mary’nin Odası düşünce deneyi (özellikle bu deneyin epistemik yorumu) Molyneux Sorusu’nun farklı bir biçimde ifadesidir ve zihin felsefesi literatürü içerisinde tartışılmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bugün Molyneux Sorusu hâlen güncelliğini korurken İbn Tufeyl’in mirasının izlerinin farklı bağlamlarda karşımıza çıktığını söylemek mümkündür.

Molyneux Sorusu’na “Evet” diyenler iddialarını büyük ölçüde körlerin bilgi kuramı açısından yapıp ettiklerinin yakından incelenmesine dayalı örneklerle temellendirmektedir. Onları şaşırtan ve hayrete düşüren Eşref Armağan’dır. İstanbul 1953 doğumlu olan Armağan anadan doğma kör birisidir ve dünya-ya ünlü bir ressamdır. Renkleri ve nesnelere, babasının çocukken ona öğrettiği sadece adlar olarak bilen Armağan, yaptığı tablolarla ne nesnelere birbirine karıştırıyor ne de renkleri; nesnelere, doğal renkleriyle gözü açık iyi bir ressam kadar düzgün çizebiliyor. Parmaklarıyla “gören” bu dahi ressamımız ve resimleri hakkında Batı’da çeşitli türden birçok bilimsel çalışma yapılmıştır ve değerlendirilmiştir. Bizim açımızdan en önemlisi, Molyneux Sorusu’na “Evet” diyenlerin görüşünü doğrulayan bir kanıt olarak görülmesidir.

Armağan’ın resimlerini resim tekniği açısından bizim tanıma veya değerlendirme imkânımız olmadığı için, harika resimlerinden birkaç örnek sunmayı istiyoruz.

Armağan’ın bu resmi, Dr. Simon Hayhoe’nun “How a blind artist is challenging our understanding of colour”, (*The Conversation*, University of Bath, 2018) adlı makalesinden alınmıştır.

Bu resimler, Rachele Burk'ın *Painting in the Dark: Esref Armagan, blind Artist* (2016) adlı eserinden alınmıştır.

SONUÇ

İbn Tufeyl'in yüzlerce eseri arasından elimize ulaşan yalnızca *Hayy bin Yakzan* adlı adasal romanıdır. *Hayy b. Yakzan*, genel olarak "Din ve felsefe çelişmez" ilkesi üzerine yazılmış bir eser olsa da bu makalede ele alınan kısmıyla epistemolojik iddiaları da aynı ölçüde değerlidir. Din ve felsefenin çelişmezliği iddiasını, İbnTufeyl akıl ve sezginin bilgisel anlamda bir değer farkı olmadığı argümanı ile temellendirmektedir. Akıl ve sezginin aynı sonuçlara ulaştığını tartışan *Hayy bin Yakzan*, bu anlamda Aydınlanma Felsefesi için oldukça dikkat çekici bir başyapıt olmuştur. Doğal din, doğal insan ve doğal hukuk kavramlarının üçünü de bulabildiğimiz bu eser, vahiy ve akli sonuçları itibarıyla aynı potada değerlendirmeye almıştır. Molyneux'un sorusuna temel oluşturan örneğinde de İbnTufeyl, esasında akla dayalı bilgi ile sezgisel bilgi arasında bir eşitlik kurmaktadır. Buna dayalı olarak, kör bir insanın, kör iken dokunmakla ve kendisine anlatımla algıladığı nesnelere ve renkleri gözleri açıldıktan sonra da tanıyıp bilebileceğini söylemektedir. Körün gözleri kapalıyken nesnelere idrak etmesi, filozofların; buna karşı gözü açıldıktan sonra nesnelere algılaması sufilerin idrakini temsil eder. Başka bir deyişle bu, kör kimsenin gözleri kapalı iken akılla bildiği nesnelere, gözleri açıldıktan sonra sezgiyle bilebileceği iddiasıdır.

Molyneux bu iddiayı soruya dönüştürdüğünde, konu artık akıl-sezgi karşıtlığı çerçevesinde tartışılan bir konu olmaktan uzaklaşmış, bilginin kaynağı hususundaki deneyim-akıl karşıtlığına evrilmiştir. Bu da Orta Çağ Felsefesi'nden modern felsefeye kadar olan kavramsal dönüşümün bir sonucudur. Molyneux Sorusu için İbn Tufeyl'in cevabının "Evet" olduğunu söylemiştik. Ancak bu "Evet" cevabı, modern felsefedeki empirisizm-rasyonalizm ayırımına dayanan bir cevap değildir. İbn Tufeyl, bilginin kaynağı hususunda deneyimi büyük ölçüde dikkate almaktadır. Romanda doğada tek başına dünyaya gelen *Hayy*'in hem deney ve gözlemlerle hem de akıl ile ulaştığı sonucun, akıl bi'l fiil, yani halk bilgisini temsil eden Absal ve akıl bi'l-müstefad (kazanılmış akıl) yani filozofun aklını temsil eden Salaman'ın ulaştığı sonuç ile aynı olduğu gösterilmektedir. Dolayısıyla, yalnızca bu roman üzerinden değerlendirdiğimiz İbn Tufeyl'i rasyonalist ya da empirist olarak yorumlamak, eksik bir bakış açısı olacaktır. Zira İbn Tufeyl, hem akıl hem de gözlem ve deneyi bir bilgi kaynağı olarak görmektedir. Bu ikisinden gelen bilginin de sezgi ve vahiyden bilgisel olarak farklı olmadığı; hakikate ulaşmanın farklı yolları oldukları inancındadır. Yani temel amacı din ve felsefeyi, akli ve vahiyi uzlaştırmaktır; deneyim-akıl karşıtlığına dair bir iddiada bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, Molyneux sorusu açıkça “Bilginin kaynağı akıl mıdır, deneyim midir?” sorusuna bir cevap bulmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla, empirist olarak adlandırdığımız filozoflar, Molyneux Sorusu’na “Hayır” cevabı vermektedir. Çünkü onlara göre bilginin kaynağı deney ve gözlemdir; yalnızca deneyimden gelen bilgi vardır. Kör bir insan gözleri açıldıktan sonra, yeni bir duyumdan gelen bilgiye sahip olacaktır; dolayısıyla dokunma duyusu ile bildiği bilgiyi görme duyusu ile eşleştirmesi mümkün değildir. Kör bir insan, görmediği şeyin bilgisine sahip olamaz. Bilginin kaynağını akıl olarak gören ras-yonalistler için ise sorunun cevabı “Evet”tir, çünkü duyum bir bilgi kaynağı değildir.

Ancak bu makalede Molyneux Sorusu ile benzerlik kurduğumuz Mary’nin Odası argümanını da içe-risinde değerlendirdiğimiz çağdaş dönem zihin felsefesine geldiğimizde, yeniden kavramların semantik dönüşümü ve dayanan ilkelerin farklılığı göze çarpmaktadır. Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki; ne sezgi ve vahiy kavramları ne de bilginin kaynağı problemi zihin felsefesinin tartışma sınırları içerisindedir. Dolayısıyla, ereksel olarak değerlendirdiğimizde Mary’nin Odası argümanını ne İbn Tufeyl’in akıl ve sezgiyi uzlaştırma çabasıyla ne de Molyneux Sorusu’nun işaret ettiği duyusal bilgi ve akıl arasındaki karşıtlığa cevap bulma çabasıyla eşleştirmemiz mümkün değildir. Bahsettiğimiz üzere, Mary’nin Odası argümanına epistemolojik bir yorumla yaklaştığımızda bilginin doğasına; ontolojik bir yorumla yaklaştığımızda da zihnin doğasına dair yargılara ulaşırız. Dolayısıyla, Mary’nin Odası *Hayy b. Yakzan* gibi akıl-sezgi karşıtlığı üzerine olan bir tartışmadan doğmadığı gibi, Molyneux Sorusu gibi rasyonel-duyusal bilgi karşıtlığı tartışmasından da doğmamıştır. Mary’nin Odası, fiziksel-zihinsel karşıtlığı üzerine yapılan tartışmalardan hareketle kurulmuş bir argümandır. Yine zihin felsefesinde kullanılan kavramların modern dönemden farklılaştığı da dikkate alınmalıdır. Örneğin deneyim, empirizmde olduğu gibi duyulara dayalı olan anlamında değil, öznel ve zihinsel alana ait bir kavram olarak kullanılmaktadır. Yine örnek olarak akıl, zihin felsefesinde kullanılan bir kavram değildir; yerini zekâ, hafıza, zihin gibi başka kavramlara bırakmıştır.

Sonuç olarak bu makaledeki amaç İbn Tufeyl felsefesinin Molyneux Sorusu ve Mary’nin Odası argümanında da aynı şekilde bulunabileceğini iddia etmek değildir; amaç yaşanan ereksel ve kavramsal değişikliklere rağmen İbn Tufeyl’in problem olarak gördüğü hususun, bugün hâlâ başka bakış açılarından ve başka kavramlarla problem olduğunu göstermektir. Onun akıl ve vahiy uzlaştırmaya yönelik kullandığı örnek, modern felsefi literatürde rasyonel bilgi ve duyusal bilgi karşıtlığında bir başlangıç noktası olarak görülmüş; bugün ise fiziksel-zihinsel karşıtlığı tartışmalarına araç oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bayrakdar, Mehmet, “*Hayy bin Yakzân*’ın Çevirmeni Olarak Spinoza”, *Beytulhikme*, 2013, c.3, sy. 1, ss. 1-16.
- Berkeley, George, “Defends a negative answer to Molyneux’s question”, *The Works on Vision*, (eds Michael R. Ayers - J. M. Dent), London, 1975, sections 132-159.
- Berman, David, “Francis Hutcheson on Berkeley and the Molyneux Problem”, *Proceedings of the Royal Irish Academy. Archaeology, Culture, History, Literature*, c.74, 1974, ss. 259-265.

- Bruno, Michael and Mandelbaum, Eric, “Locke’s Answer to Molyneux’s Thought Experiment”, *History of Philosophy Quarterly*, c. 27, 2010, ss. 165-180.
- Cheselden, William, “An Account of Some Observations Made by a Young Gentleman, Who Was Born Blind, or Lost His Sight so Early, That He Had no Remembrance of Ever Having Seen, and Was Couch’d between 13 and 14 Years of Age”, *Philosophical Transactions*, c. 35, 1728, ss. 447-450.
- Churchland, Patricia Smith, *Nörofelsefe*, (çev. Özge Yılmaz), Alfa Yay., İstanbul 2019.

- Churchland, Paul, *Madde ve Biliş: Zihin Felsefesine Güncel Bir Bakış*, (çev. Ekrem Berkay Ersöz), Alfa Yay., İstanbul 2012.
- Degenaar, Marjolein and Lokhorst, Gert-Jan, “Molyneux’s Problem”, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Winter 2017.
- Degenaar, Marjolein, *Molyneux’s Problem: Three Centuries of Discussion on the Perception of Forms*, Kluwer Academic Publishers, 1996.
- Dennett, Daniel C., *Consciousness Explained*, Back Bay Books/Little, Brown and Company, New York 1991.

- , *Biliş Açıklanıyor*, (çev. Sibel Kibar), Alfa Yay., İstanbul 2017.
- Diderot, Denis, *Lettre sur les aveugles, à l'usage de ceux qui voient*, Paris, 1749; édition critique par Robert Niklaus, Librairie Droz, Genève 1951.
- Evans, Gareth, "Molyneux's Question", *Collected Papers*, (ed. John McDowell), New York, Oxford UP 1985.
- , "Molyneux's Question", *Vision and Mind: Selected Readings in the Philosophy of Perception*, (eds. Alva Noë and Evan T. Thompson), MIT Press, 2002.
- Glenney, Brian, "Leibniz on Molyneux's Question", *History of Philosophy Quarterly*, c. 29, No: 3, 2012, ss. 247-264.
- Ibn Thofail, *Risâla Hayy ben Yağhdân*, Texte Arabe, (yay. Léon Gauthier), Cezayir 1900, ss. 6-7.
- Jackson, Frank, "Epiphenomenal Qualia", *The Philosophical Quarterly*, 1982, sy. 32, ss. 127-136.
- , "What Mary Didn't Know?", *The Journal of Philosophy*, 1986, sy. 83, ss. 291-295.
- Judith Thomson, "Molyneux's Problem", *The Journal of Philosophy*, 1974, c. 71, ss. 637-650.
- Leibniz, Gottfried William, *Nouveaux Essais*, Paris, 1705, 2. kitap, bölüm: ix, s. 8.
- Locke, John, "Letter to William Molyneux", 28 March 1693, *The Correspondence of John Locke*, (ed. E. S. de Beer), Clarendon Press, Oxford 1979, c. 4, no. 16.
- , *An Essay Concerning Human Understanding*, London 1690, 2. kitap, 9. bölüm, 8. paragraf.
- Lotze, R. Hermann, *Metaphysic*, c. 2, Oxford 1887.
- Michael J. Morgan, *Molyneux's Question: Vision, Touch and the Philosophy of Perception*, Cambridge University Press, Cambridge 1977.
- Russell, Gül A., *The 'Arabick' Interest of the Natural Philosophers in Seventeenth-Century England*, Brill, London 1994, ss. 224-239.
- , "The 'Arabick' Interest; Russell: 'Ibn Tufayl's Hayy Ibn Yaqzan and Locke's Essay: Further Evidence'", *Journal of the History of the Neurosciences*, c. 19, sy. 1, 2010, ss.53-54.
- Sassen, Brigitte, "Kant on Molyneux's Problem", *British Journal for the History of Philosophy*, c. 12, No: 3, 2004, ss. 471-485.